

CHOTĚBOŘ

Procházka městem

STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA

První osada zde stála už ve 12. století

Přesné datum založení Chotěboře, jež je pojmenována podle historicky nedoloženého Chotěborova dvorce, není známo. Podle dochovaných fragmentů zdiva pozdně románského kostelíka lze předpokládat, že první osada zde stála už ve 12. století, snad v jisté souvislosti s Liběckou stezkou, která zdejší krajem procházela.

Jako první historicky doložený majitel panství je v roce 1265 uváděn Smil z Lichtemburka, kterému v Chotěboři i na dalších místech Českomoravské vysočiny patřily stříbrné doly. Ty byly také příčinou toho, že kolem roku 1329 koupil Chotěboř český král Jan Lucemburský.

V roce 1331 jí udělil jihlavské městské právo – což bylo právo, kterým se řídila hornická města – a povýšil tak Chotěboř na královské město. Další výsady získalo město v době vlády Karla IV., kdy byla Chotěboř prohlášena za věnné město českých královen.

V lednu roku 1421 obsadil Chotěboř husitský oddíl vedený táboritou Petrem Hromádkou z Jistebnice. V únoru však byli husité obleženi katolickými pány a kutnohorskými měšťany, kteří tábority zrádně vylákali, zajali a více než 300 jich upálili v chotěbořských stodolách. (Tuto událost připomíná pomníček z roku 1929 v zahradě bývalé městské elektrárny.)

Mikuláš Trčka

Královským městem zůstala Chotěboř až do konce 15. století, kdy město získal Mikuláš ml. Trčka z Lípy a připojil jej ke svému světelskému panství. Chotěboř se tak stala městem poddanským. Mikuláš Trčka založil ve městě lázeň, špitál, masné krámy a postupně i několik rybníků. V té době dochází v Chotěboři k rozkvětu řemeslné výroby, především soukenictví a tkalcovství. Trčkové drželi Chotěboř až do pobělohorských časů. V roce 1634 byl v Chebu spolu s Albrechtem z Valdštejna zavražděn také Adam Erdman Trčka z Lípy. Trčkovský majetek byl zkonfiskován a jako odměnu za zradu Albrechta z Valdštejna jej od císaře Ferdinanda II. obdržel Jaroslav Sezima Rašín z Rýzemberka.

Chotěboř a třicetiletá válka

Město bylo za třicetileté války poničeno švédskými a dalšími vojsky, silně utiskováno krutým Rudolfem Karlem Rašínem a pokatoličtěno. Rudolf Karel Rašín byl prý tak nelítostný pán, že dle lidové pověsti nenalezl po své smrti klidu a jeho duch noc co noc objížděl Chotěboř v hořícím kočáře.

Vilém Leopold Kinský

Od roku 1683 vlastní panství hrabě Vilém Leopold Kinský, který dal v letech 1701–1702 postavit v Chotěboři nový barokní zámek, obklopený anglickým parkem. V 18. století byli postupně majiteli Chotěboře i chotěbořského zámku František Ferdinand Kinský, Karel Joachim Breda (proslulý vydřiduch a utiskovatel svých poddaných), Gustav Hannibal z Opeersdorfu a Jan Zebo z Brachfeldu. V roce 1808 převzal panství manžel Zebovy neteře Josef Vančura z Řehnic. Po roce 1836 se pak novým vlastníkem města i zámku stal rod Dobřenských z Dobřenic. Umožnil to sňatek Vančurovy dcery Marie Frederiky s Janem Josefem svobodným pánem Dobřenským z Dobřenic. Dobřenští z Dobřenic drželi zámek a chotěbořský velkostatek až do konfiskace v roce 1948. V roce 1992 jim byly pozemky i zámek navraceny.

Starobylý ráz města setřelo několik velkých požárů. Při největším z nich byla v roce 1832 zničena většina domů na náměstí a kostel. Domy na náměstí tak v důsledku toho navždy přišly o svá podloubí.

Od roku 1850 byla Chotěboř správním a soudním střediskem okresu. V roce 1869 byla dostavěna a otevřena nová škola a roku 1885 bylo ve městě založeno vlastivědné muzeum. Postupně vzniká i celá řada uměleckých a zájmových spolků (pěvecký sbor Doubravan, divadelní spolek Palacký); v roce 1878 je založen sbor dobrovolných hasičů. Později vzniká několik tělocvičných jednot (Sokol, Orel, DTJ).

1. června 1871

Významnou událostí v dějinách města byl také příjezd prvního vlaku dne 1. června 1871. Na Chotěbořsku převažovala až do 1. světové války zemědělská výroba zaměřená na pěstování brambor a nenáročných obilovin. Lehký průmysl se omezoval na malé závody (tkalcovny, koželuzny, pily, lihovar, pivovar). Teprve v roce 1936 zde vznikl první větší strojírenský závod – Eckhardtova továrna. Šlo o předchůdce pozdějších Chotěbořských strojíren – podniku zaměřeného na výrobu potravinářských strojů, který v 80. letech 20. století zaměstnával 2 800 lidí, a byl tak největším podnikem v okrese Havlíčkův Brod.

Chotěboř a 2. světová válka

Po vypuknutí 2. světové války sílilo v okolí Chotěboře organizované odbojové a partyzánské hnutí (Obrana národa, oddíly Mistr Jan Hus, Jan Kozina a Zarevo), které vyvrcholilo v roce 1945 ozbrojeným protifašistickým bojem. Dne 9. května byla Chotěboř osvobozena Sovětskou armádou.

Až do roku 1960 bylo v Chotěboři centrum a správa okresu. Od roku 2003 je město Chotěboř pověřenou obcí III. stupně, a tedy centrem "malého okresu", do něhož spadá celkem 31 obcí.

1. Kostel sv. Jakuba Většího (Staršího)*

Původně pozdně románská kaple z 12. století byla v druhé čtvrtině 14. století přestavěna na gotický farní kostel. V letech 1692, 1740, 1800 a 1832 byl kostel poškozen požáry a postupně přestavován. V roce 1882 byla důkladně opravena věž a získala vysokou stanovou střechu. Poslední přestavba byla provedena v letech 1894–1895 stavitelem Františkem Liškou podle architektonického návrhu Františka Schmoranze v pseudogotickém slohu. Kostel stojí uprostřed bývalého hřbitova, který byl zrušen v roce 1854.

**dle překladu Písma svatého lze používat oba názvy*

2. Městský úřad

Budova, ve které sídlí městský úřad, se nachází na místě bývalých řemeslnických a obchodnických jednopatrových měšťanských domů čp. 67, 68 a nárožního domu čp. 69, kde sídlily v pronájmu okresní hejtmanství, okresní školní rada, berní úřad a berní správa. Státní správa domy vykoupila a v roce 1899 prostřednictvím stavitele Františka Krumla je adaptovala a přestavěla. Druhé patro přistavěla v roce 1932 firma Liška. Přístavba budovy do ulice Trčků z Lípy byla provedena v roce 1943.

3. ZŠ Buttulova

Základní kámen k budově této školy byl položen 16. července 1867. Budova někdejší obecné a měšťanské školy (později chlapecké) byla vystavěna během dvou let stavitelem Ing. Václavem Koudelkou a do užívání předána v roce 1869. V roce 1970 byl na budovu umístěn reliéf zaslužilého učitele této školy, Františka Buttuly, jehož jméno nese i ulice, ve které škola stojí.

4. Stará pošta (Muzeum)

Budova byla postavena v roce 1909 na místě zbořeného nárožního domu čp. 55. Od roku 1912 do roku 2019 zde sídlil poštovní úřad. V současné době budova prochází rekonstrukcí a v budoucnu se zde bude nacházet městské muzeum a informační centrum.

5. Pozdně barokní dům – čp. 194

Jako jediný si na náměstí zachoval svůj vzhled z doby před požárem v roce 1832. Pochází z počátku 16. století. Jedná se o původně renesanční dům, barokně byl upraven ve století sedmnáctém. Velmi cenný je pekařský znak s letopočtem 1529, který se nachází v horním obloukovém štítu. Pamětní deska na domě připomíná hudebníka a učitele Františka Buttulu, který se zde v roce 1820 narodil.

V současnosti se v přízemí nachází kavárna Café Kohout, kde ochutnáte nejen netradiční pokrmy i zákusky. V podkroví je provozována sdílená kancelář, první patro využívají spřátelené spolky, konají se zde lekce jógy, rukodělné dílny, koncerty, autorská čtení, promítání filmů aj. Zastávku čp. 194 zrenovoval spolek přátel „Dobrá společnost“, která se ve spolupráci s několika místními organizacemi bohatě podílí na kulturním a společenském dění ve městě.

6. Mariánský sloup

Historické jádro města je městskou památkovou zónou. Sloup se sochou Panny Marie stojící na náměstí T. G. Masaryka byl postaven v roce 1890. Nahradiil původní, barokní 5,5 m vysoký pískovcový sloup z roku 1700, který nechali postavit majitelé chotěbořského panství v období ohrožení města morem. Nyní je umístěn v parčíku pod ulicí Trčků z Lípy.

Nový sloup vytesal kamenický mistr Slejška podle návrhu P. Streitha. Vrcholová socha Panny Marie je z hoříckého pískovce a je vysoká 2 m. Sloup s dekorativní hlavicí je rovněž z pískovce, ze žuly je hranolový podstavec pod sloupem. Na podstavci jsou zepředu a ze stran osazeny litinové desky s vyzlacenými nápisy. Okolo dva stupně schodu a litinový plůtek, ukotvený v žulových kvádrech. Sloup byl restaurován v roce 1996.

7. Panský dům

Panský dům čp. 320 patří k nejstarším chotěbořským hostincům. Kdy přesně vznikl v dnešním Panském domě hostinec, který byl prvním a největším zařízením tohoto typu v regionu, není známo, ale bylo to někdy před 800 lety. Chotěbořská kronika říká, že se tu v roce 1424 zastavil na pivu Jan Žižka, když táhl s vojsky na Přibyslav. V létě roku 1912 zde strávil tři týdny Jaroslav Hašek jako host rodiny Kubánků, tehdejších nájemců hostince. Ti se nakonec slavného spisovatele, velkého bohéma a neplatícího hosta nemohli zbavit. Svůj pobyt v Chotěboři zvětšil Hašek v povídkách Zrádce národa českého v Chotěboři.

Od února do konce května 2016 probíhala kompletní rekonstrukce vestibulu, schodiště, a především restaurace v přízemí s cílem prostory nejen modernizovat, ale zároveň zachovat jejich historický ráz.

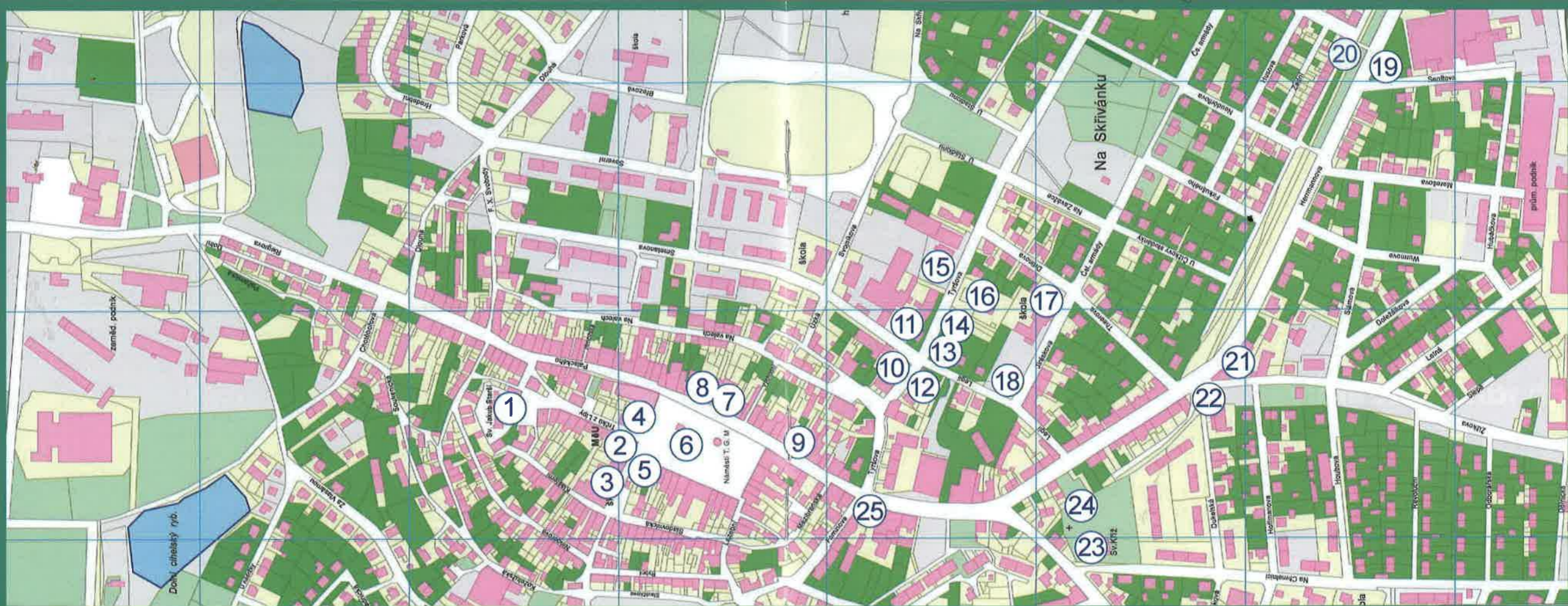

8. Stará radnice

Historicky nejzajímavějším domem na náměstí je stará městská radnice, která se nachází na jeho východní straně. Z pamětní desky umístěné na jejím průčelí se dozvíme o historii domu. Dům se připomíná již v 16. století a jeho původním majitelem byl Jiřík Urban. V historii města se proto setkáme s jeho označením jako dům Urbanovský. Později se dostal do vlastnictví Trčků z Lípy. V roce 1633 ho hrabě Jan Rudolf Trčka z Lípy daroval městu a dům se stal městskou radnicí. V domě také býval obecní hostinec, městská váha a stánky pekařů.

Po požáru v roce 1832 dům přišel o podloubí a v roce 1863 byl přestavěn, a získal tak svůj typický prvek – věž s hodinami. V letech 1850–1926 užíval budovu okresní soud. V roce 1926 sem přesídlil obecní úřad. V současné době v budově sídlí základní umělecká škola a jsou zde reprezentační prostory města.

9. Budova spořitelny

V letech 1850–1851 byla na místě původních dvou domů čp. 310 a čp. 311 vystavena nová jednopatrová budova čp. 310 majitelem Antonínem Hubáčkem. V roce 1857 dům zakoupila obec a umístila zde obecní úřad. Od roku 1921 zde byly uloženy sbírky městského muzea. V roce 1927 zakoupila objekt správa spořitelny, dům zbořila a na jeho místě nechala postavit novou, reprezentativní budovu, zdobenou sochami akademických sochařů Jaroslava Bruhy a Jiřího Jášky. Dne 16. 12. 1928 byla budova otevřena pro veřejnost.

10. Obchodní akademie

Původně budova okresního soudu, postavená justiční správou v roce 1924 na místě špitálského dvorce podle návrhu architekta Ing. J. Vodňaruka. Okresní soud užíval budovu až do roku 1960. Od tohoto roku zde působila účetnická škola, která pokračovala jako střední zemědělská technická škola, nyní zde sídlí vyšší odborná škola a obchodní akademie. Budova stojí v ulici Na Valech a má čp. 690.

11. ZŠ Smetanova

Budova školy byla postavena roku 1928 stavitelem Ing. Vladimírem Liškou. Původně zde sídlila dívčí obecná a měšťanská škola. V letech 1972–1975 byla škola rozšířena o přístavbu, v devadesátých letech byl přistavěn další pavilon, kde se nyní nachází počítačová učebna, knihovna, kuchyňka a prostory školní družiny. V sousedství této školy byla v roce 2006 otevřena nová školní jídelna.

12. Vila „Karel Havlíček Borovský“

Dům čp. 579 se pyšní fasádou z roku 1911 z glazovaných keramických kachlí vytvářejících obraz K. Havlíčka Borovského, významného českého spisovatele a buditele. Stavitelem a majitelem vily byl Václav Pěch. V současné době se tu nachází lékárna Dr. Max a zubní ordinace.

13. Vila „Jiří Poděbradský“

Dům čp. 546 byl v Tyršově ulici postaven v roce 1904 stavitelem Ing. Františkem Liškou. Na stěně štítu se nachází malba zobrazující českého krále Jiřího z Poděbrad na statném koni. Autorem malby byl majitel domu, písmomalář Jan Holub.

14. Vila „Rieger“

V sousedství domu čp. 546 postavil v témže roce stavitel Ing. Liška druhou nájemní vilu, čp. 548 s mnohem konzervativnější výzdobou. Nejhonosněji působí štít na severní straně budovy a zdvojené okno, nad nímž se nachází orámovaný štukový nápis RIEGER (český politik, bývalý starosta samosprávného chotěbořského okresu, majitel velkostatku Maleč a Modletín). V pozdějších letech byl však dům z důvodu modernizace značně znehodnocen. V současnosti projde tento dům rekonstrukcí a vznikne nový prostor pro pečovatelskou službu a senior klub.

15. Sokolovna

V roce 1926 zakoupila Obec sokolská v těchto místech část luk a byla zde postavena budova čp. 712, chotěbořská sokolovna, podle návrhu architekta Františka Krásného. Socha před průčelím budovy byla vytvořena podle vynikajícího cvičitele chotěbořského Sokola, gymnasty Bohuslava Kubáta. Konají se zde větší koncerty a divadla.

16. Městské kino

Město usilovalo o budovu kina od roku 1953.

Do roku 1956 probíhalo plánování, vyřizování pozemkových záležitostí, příprava architektonických plánů, výkresové a ostatní dokumentace.

Mezi léty 1957–1959 bylo kino vystavěno dle návrhu Ing. arch. Igora Richtera. V roce 2012 proběhla velká rekonstrukce sálu a exteriéru a v roce 2022 byla dokončena přestavba jeviště a rekonstrukce zázemí pro herce. Bylo prvním digitálním kinem na Vysočině. Sídlí zde organizace CEKUS Chotěboř a v současnosti je kino centrem kulturního a společenského života ve městě.

17. Gymnázium

Budova gymnázia v ulici Jiráskova čp. 637 byla postavena v letech 1914–1919, původně jako Okresní výchovavací ústav pro děti tělesně a duševně postižené. Od tohoto úmyslu však bylo upuštěno a v roce 1918 byla uznána vhodnou pro reálné gymnázium. Podle projektu Ing. architekta Milana Babušky ji postavil František Kruml a reliéfy u vchodu do budovy vytvořil v roce 1915 akademický sochař Josef Pekárek. Gymnázium v ní sídlí od roku 1920 dodnes.

18. Geopark

Geologická expozice nabízí ukázky hornin z území Národního geoparku Železné hory, keře, květiny a byliny, jezírko, hmyzí domky. Expozice je opatřena popisnými tabulemi. Příjemnou atmosféru vytváří majestátný strom, platan javorolistý, jehož stáří je asi 180 let. O navržení, tvorbu a údržbu se v největší míře zasloužili studenti chotěbořského gymnázia pod vedením pedagogů. Zahrada je přístupna školám i veřejnosti v otevírací době IC Chotěboř, kde je k vyzvednutí klíč od branky.

19. Hubáčkova vila*

Dům pocházející z let 1903–1904 se nachází v Herrmannově ulici. Vyznačuje se architektonicky zdařile řešenou fasádou s náročnými štukatérskými pracemi. Stavbu provedl František Kruml. Pojmenování domu připomíná dentistu Karla Hubáčka, který jej od 30. let vlastnil a měl v něm ordinaci.

*Pozn.: O významu uvedených vil (zastavení 13, 14, 15, 19 a 20) svědčí jejich zařazení do publikace *Slavné vily Kraje Vysočina*.

20. Socha čerta

Průvodcem údolím řeky Doubravy je naučná stezka s informačními tabulemi a s poutavými místními názvy zobrazující pověsti. Asi nejnámější je Čertův stolec, který se tyčí jako skalní věž, shlíží do úzké soutěsky Doubravy z 30metrové výšky a v polovině je upraven na vyhlídku. Od roku 2013 stojí v ulici F. X. Šaldy v Chotěboři tři metry vysoká a deset tun vážící železobetonová socha Čerta s šachovým stolkem od Michala Olšiaka, inspirována právě pověstí Čertův stolec.

21. Dům s věžičkou

Dominantou křižovatky ulic Herrmannovy a Žižkovy je dům čp. 614. Byl postaven původně jako secesní stavba synagogy pro zdejší židovskou obec. V roce 1910–1912 dům přestavěl chotěbořský stavitel a majitel František Kruml na obytný a v jeho přízemí byl umístěn obchod.

22. Socha Ignáta Herrmanna

Sochu českého spisovatele Ignáta Herrmanna, který se narodil roku 1854 v nedalekém Horním mlýně, najdeme v blízkosti křižovatky Herrmannovy a Žižkovy ulice. Autorem předlohy se stal synovec oblíbeného romanopisce, akademický sochař Karel Opatrný. Vlastní sochu vytvořili akademičtí sochaři Josef Vítvar, Ladislav Kovařík a Josef Smetáček z hořického pískovce. Výška postavy je 2,45 m, sokl měří na výšku 1,25 m. Socha byla odhalena 17. 7. 1960. U příležitosti 180. výročí založení městské knihovny, nyní Knihovna Ignáta Herrmanna, byla v roce 2023 slavnostně odhalena lavička věnována tomuto rodákovi.

23. Kaple Povýšení sv. Kříže v parku Václava Fialy

Kaple byla vysvěcena v roce 1863, téměř přesně tři roky od položení základního kamene. Je postavena v pseudorománském a pseudogotickém stylu podle plánů architekta Františka Schmoranze. V roce 1920 byla nazvána kaplí Povýšení sv. Kříže. Kaple je jednolodní a nad závětřím jsou umístěny varhany. Zajímavá je vnitřní výzdoba kaple z roku 1927, na níž se podílel profesor chotěbořského gymnázia Václav Fiala. V roce 2000 byly zakoupeny dva zvony, které byly slavnostně vysvěceny a vyzdviženy do věže 16. září t. r.

24. Pomník padlým v I. světové válce

Pomník padlým je umístěn v parku Václava Fialy, nedaleko kaple Povýšení sv. Kříže. Návrhy pomníku zhotovil profesor chotěbořského gymnázia Václav Fiala. Sousoší z hořického pískovce je vysoké 2,5 m a zhotovil ho sochař František Bílek. Odhalení pomníku se konalo 6. 7. 1924.

25. Městská knihovna a informační centrum

Nárožní dům čp. 258 pochází z let 1896–1897. Na jeho místě býval původně hospodářský grunt, který byl v roce 1637 vystřídán dílnou mydlářů a barvírnou látek, jež se zde nacházela až do roku 1766. Po roce 1854 zde sídlil i poštovní úřad. V roce 1894 byl původní dům zbořen a na jeho místě byla postavena nová budova, která se stala majetkem Občanské záložny v Chotěboři, jež ji vlastnila až do roku 1948. Ve 20. století sloužila jako záložna, depozitáře muzea, ordinace lékařů, služebna Veřejné bezpečnosti, internát zemědělské školy. Od 60. let je zde umístěna městská knihovna (od r. 2016 přejmenována na Knihovnu Ignáta Herrmanna) a od roku 2005 zde bylo informační centrum. To se v roce 2015 přestěhovalo vedle do ulice Fominova.

Procházka městem končí na náměstí T. G. Masaryka

Chotěboř historická

Chotěboř

V roce 2011 zpracovalo Informační centrum Chotěboř

+420 734 264 245 | icchotebor@cekus.eu | www.icchotebor.cz

Původní text: Eliška Pavlíková, Renata Pálková a Ondřej Široký
Redakční spolupráce: Stanislav Pavlíček

V roce 2023 aktualizovalo Informační centrum Chotěboř (3. vydání)
Fotografie: Jaroslav Horák, archiv Informačního centra a města Chotěboř